

Rəssamlığı sənət kimi hiss etmək asan, elm kimi dərk etmək isə çətindir...

Onun rənglər düzümü

Məlum olduğu kimi, rəssamlıq təsviri incəsənətin ən qədim növlərindən biridir. Bu sənətin əsas əlamətləri obrazlılıq, emosionallılıqdır. Rəssamlıq əsərlərinin obrazları ideya və mövzunun, süjet və xarakterin vəhdətinə əsaslanır. Bədii obrazın bu komponentləri rəsm, kompozisiya, kolorit, işıq-kölgə, perspektiv kimi təsvir və ifadə vasitələri ilə konkretləşdirilir.

İncəsənət, qədim tarix və adəbiyata dair bir sira elmi əsərlərin mülliifi, respublika, keçmiş Sovetlər birliliyi və xarici sərgilərlə fəal iştirakçı Səhət Veyisov həmin komponentləri özünməxsus şəkildə ifadə etmək qabiliyyətinə malik olan sənətkar-rəssamdır. Onun çoxşaxlı və genis şəhət dairəsinə müllük yaradıcılığında ömrünü öz sonatı qurban vermiş ehtirashlı qolb çırpıntıları daim duyulmaqdadır. Gələcəyi qabaqcədan hiss etmək, ümumdünya incəsənətinini seyr edib yenidən doğma Azərbaycan mədəniyyətinin köküna qayıtmak ba-

carığını özündə ehtiva edən bu sənət fədaisi barədə dünyanın məşhur incəsənət xadimləri hələ kiçik yaşlarından çox yüksək və qiyamotlı fikirlər söylemişlər.

Holland rəssami və nəzəriyyəçi Filipp Angelin bir fikri var. O, deyir ki, böyük rəssam olmaq üçün gərək sənətkarda aşağıdakı xüsusiyyətlər olsun: incəsənəti və sənət taxını bilmək, işıq, kölgə effektiyi duymaq, titrəməyən al və həyat hadisələrinə müdaxilə. Onun qənaatına görə, təbiət bu keyfiyyətlərin hamisini Səhətə böyük etmişdir.

Səhətin tablolarda ranglar öz funksiyalarından daha böyük rol oynayır. Bu tablorla güclü küləyin göyo sovduruğu gül-çiçək sırtmasının xatırladır. Onun bütün tablolarda rəng və cızı gələrliyi hakimdir. Bu əsərlər tamlığı, bütövülüyü ilə adamı valeh edir. Azərbaycanın xalq şairi Rəsul Rzəzinin sözleri ilə deess, "Səhətin tablolardında istedad ağıdır. O, ranglar sırtmasının, naxışların örtümünü tonzun edir, onların yeni ahengini, heyətli düzülməni yaradın".

Istedadlı rəssam Səhət Mahmud oğlu Veyisov 31 may 1953-cü ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1968-ci ildə Azərbaycanda ilk dəfə olaraq 15 yaşlı rəssamın fərdi sərgisi açılmış, 1969-cu ildə isə ibu dəfə keçmiş SSRİ-nin paytaxtı Moskva şəhərindəki incəsənət işçilərinin mərkəzi evində İttifaq məqyasında geniş resonans doğurmuş sərgisi keçirilmişdir.

1968-ci ildə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin qərar ilə, xüsusi istedadı nəzərə alınaraq ali məktəbi bitirən qədar Səhətə xüsusi taqqud təyin olunmuşdur. 1960-ci ildə Bakı şəhəri 164 nömrəli məktəbin I sinifindən daxil olan Səhət VIII sinifindən etibarən 39 nömrəli məktəbə keçmiş, 1972-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir. Mirzəağa Əliyev adına İncəsənət İnstitutunu 1978-ci ildə başqa vuran rəssam 1986-ci ildə SSRİ Rəssamlıq İttifaqının üzvü olmuşdur. 1988-ci ildə "Azərbaycan musiqi və poeziya" rəsm əsərləri səslişmənin görə respublika Lenin komsomolu mülkəfatına layiq görülmüşdür.

Səhətin fikrine, rəssamlığı sənət kimi hiss etmək asan, elm kimi dərk etmək isə çətindir. Bu sənət ən səbət əməllərdən biridir. Rəssamlıq üçün qanun yoxdur, rəssam qanunları yaranan və dağıdan şəxslər.

Səhət Vəqz İncəsənətinin ənənələrinə əsaslanaraq özünməxsus bədii təsir gücünə malik əsərlərin yayadılması, mili mövzuların şartı, stilizə olunmuş, bəzən abstrakt formalarda təsviri, naqıl qəhrəmanlırinin, mifoloji obrazlarının məxsus dest-xəstlər kətan üzərinə köçürülməsi S. Veyisovun yaradıcılığının osas xüsusiyyətidir.

Təle elə götirmiştir ki, mən bu istedadı, səmimi, sədəqəti, qonaqpərvər, gözəl daxili aləmə malik, sağlanı, əqidəli, ruhdan heç vaxt düşməyən, homiə inamlı, həddindən artıq savadlı və geniş dünayagrılışı rəssamla 1989-cu ildə-hərbi xidmətimi başa vurub qayıtdıqdan sonra Bakı şəhərində tanış olmuşdur. Bu tənəhliş sonradan doğstuluq çevrilmişdi. Mən onda Bakı Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinin III kursunda təhsil alırdım.

Həmin ilden başlayaraq ali məktəbi başa vuruna qədar və ondan sonrakı bir neçə ildə mən Səhətə şəhərdə dəfələrlə görüşmüş və evlərinə qonaq getmiş, saatlarla bu müdirlik insanla faydalı səhəbətlər etmiş, fikir mübadiləsi aparmış, çoxlu məsləhətlər almış və ondan çox şəyli öyrənmişdim. Aramızda 15 il yəş fərqliin

olmasına baxmayaraq rəssamlığın sırları haqqında dələq və ətraflı məlumat verən rəssam monimlə öz həmşəsi kimi davranır, asərləri, onların məzmunu, quruluşu, şəhəriyyəti barədə səbərlə izahat verir, mənim dərslerim və bədii yaradıcılığımı yaxından məraqlanır. Biz cəmiyyətdə baş verən müxtəlif proseslər və adəbi ələmdəki dayışıklıklar barədə vaxtaşırı olaraq məlumat məbadilisi edirdik. Bu böyük qəlbli insanla ünsiyyət məmən daxili aləmimdə sevinc qarşıq xəbəxət və inamlı hissələr doğurmuşdu.

Onun rəssamlıq aləminə gəlməsində həlliədici rol oynamış böyük qardaşı Ruslanla da tanışmış məndə xoş tössürat oyatumışdı. O da Səhət kimi sədə, məhrəbən, hələm və sakit təbiati insan idi. Mən onuyla Səhətin evində bir neçə dəfə ənsiyyətdə olmuşdum. Ağlış məsləhətləri ilə seçilən Ruslan, qardaşı ilə çox məhrəbən davranır, səmimi səhəbatlı edirdi.

Mən Səhətin ömür sohiflərini voraqlaşdırca dañışdıqlarını qeyd dəftərçəmə yazırıdım. Artı iyirmi il-dən çoxdur ki, həmin qeydləri şəxsi kitabxanada saxlayır və hərdənbor nözərdən keçirirəm. Onun bildiridiyinə görə, hələ 4-5 yaşlarında olarkən Ayışə nənasının danışlığı "Min bir gecə" və bir çox folsəfi nağıllar göləcək hayatı təsir göstərib. Gecələr yuxusunda nənasının naqıl qəhrəmanları ilə ənsiyyətdə olub. "Ələddinin sehri qırğı" nağılışın çox xəsləyi. Yuxudan ayılandan sonra nənasından yenidən nağıllar dañışması xahiş edib və nənası da böyük məmənünüyətə ona ona yəni nağıllar söyleyib.

Səhət nənasından yaxşı hekayəçi təsvərvər etmir. Qədim Şərqi vurğuluğu, bu nağıllardan başlayıb. O, həmçinin böyük qardaşı, ixtisasca rəssam olan Ruslanın özüünə mülliimliyi və yol göstərən adlandırdır. Onun fikirlərinin böyük təsirədici qüvvəyə malik olduğunu qeyd edir. Ruslan əvvəller incəsənət dair kitablarla baxmağa qoymayıb. Düşünüb ki, o, usaqdır. Lakin sonra baxıb ki, istedadı var. Bundan sonra onuna ağılı rəltar edərək məsləhətləri ilə idarə edib. Kiçik qardaşını rəssamlıq texnikası ilə tanış edib, Səhətə oxu üçün kitablat gətirib. Bütün bunlara da usaqda özüünə qəhrəmanlarına emosional həssaslıq doğurub.

Səhət II sinifdə oxuyunda Valter Skottun "Ayvengo" adlı əsərini oxuyub. Bu kitab onun təsfikürünə elə böyük təsir göstərib ki, bundan sonra o, əsərdə təsvir olunan cəngavərləri çəkməyə başlayıb. Onun fikrine, yaradıcılığına ən böyük təsiri məşhur italyan rəssamı Botticelli və Leonardo da Vinci etmidi. "Veneranın doğulması" və "Bahar" əsərləri ilə Botticelli təsfikürünə böyük zərba vuraraq ona yavaş-yavaş alışmağa başlayıb.

Səhət dənizirdi ki, 164 nömrəli orta məktəbdə təhsil alırdı. Qara daşdan yonulmuş məktəb binası daşlıxananın yanında yerləşirdi. Daşlılar qışqırdaq-

man özümü pis hiss edirdim. Məktəb məni sıxırdı, hər ayı isə qəməli idim. Mən hayatdan incəsanatı, rəsmiylər qəməmə başladım. Döşləri yaxşı oxumurdum, məni ancaq qədim dünya tarixi maraqlandırırdı. Yalnız bu fənni əla qiymətlərlə oxuyurdum. VIII sinifdən 39 nömrəli məktəbə keçdim. Məktəb direktoru Bəxtiyar Əfəndiyev başda olmuşla burada hər kəs mənə kömək edirdi.

Uşaqlığında gil və plastilindən heykəllər düzəldən Səhhət, səkkiz yaşından etibarən rəssamlıq başlamışdır. Cox keçmədən müsiqi ilə də maraqlanmış, müsiqi tarixi və məşhur müsiqicilərin hayatı öyrənmışdır. Sonralar pozisiyaya meyl göstərən rəssam hətta şeirlər də yazmışdır. Ancaq rəssamın rəssam hətta şeirlər də yazmışdır.

Onun sözlərinə görə, uşaqlıq vaxtlarından yaradılığında edən əsas amil miasir həyata narahızlıq olmuşdur. Öz tablolarda romantik hayat quran rəssam onu öz igit qəhrəmanları ilə yaşatmışdır. Onlar Nizaminin poemalarından, şumer və türk dastanlarından, "Min bir gecə" nağıllarından köçərək təfəkküründə kək salmışdır.

10 yaşında o, "Notrdam" və "Hamlet" i, bir az avval isə "Ölüüm və hayat" adlı fəlsəfi boyalarla zəngin rəsmini çəkməmişdi. Süjetlərin ciddiliyi getdikcə rəssam üçün xarakterik hala çevrilmişdir. 13 yaşında çəkmmiş olduğu "Diləncinən yuxusu" əsəri artıq səriştəli bir rəssam işidir. 14 yaşında yaratdığı "II Ramzes", ispan mövzusuna həsiş etdiyi "Təlxək və liliptular" əsərləri dolğunluğu və bədiliyi ilə seçilir.

Hələ 15 yaşında olarkən onun irili-xirdali 500-ə qədər əsəri var idi. Səhhət məşhur şair Dantenin "İlahi komediya" sına 200 əskildən ibarət qrafik silsilə çəkməmişdi ki, bu əsərlərdə Dante sətişlərinin ruhu aydınca dəyulurdu. Onun yaradıcılığında hər şey hərəkətdədir, özü də obidi hərəkətdə.

Səhhət döyüş səhnələrini təsvir etməyi daha çox sevmişdir. "Cinlərin mübahisəsi", "Aqilin qəlli", "Lapıflər kəntavrların düşyüsü", "Suriyalıların xəporşılırı mağlub edir", "Yaralananıñ" və digər lövhələr bunu misal ola bilər. Onun əsərlərindən çoxu müxtəlif silsilələrdən ibarətdir. Məsalən, "Cəngavərlər", "Yuxu" və başqa əsərlərdə rəssamın vurdugu rənglər özəhəngi ilə diqqəti çək edir. Rəng, işq, kölgə effektini o, gözəl duymuşdu. "Korrida", "Hayat və ölüm" əsərləri buna misal ola bilər. Rənglər simmetriyası və kompozisiya dolğunluğu onun əsərlərinin gücünü dəhər artırdı.

"Nineviyanın məhv" əsərində qədim Assuriyanın inkişaf etmiş səhərlərindən olan Nineviyanın yadellilərlərindən viran olunması təsvir olunmuşdur. İşgalçılar insanları yanaşı, bütün memarlıq və incəsanat nümunalarını də məhv edirlər. Gənc rəssam bunları xırda detalla verməyi bacarmışdır. Tikilişləri bozuyaq naxışlardan bir parçası at ayaqlarının altında tapdalanır.

Səhhəti düşündürən də elə budur. İtib-batmış Şərq mədəniyyətinə onun heyfi gelir.

Tablolardan görünürdü ki, Səhhət Veyisov geniş fantaziaya malikdir. Bi fantaziya öz şəhətliyili ilə heyrot doğururdu. Məşhur incəsanat tarixçisi Ejen Fromantinen sözləri ilə desək, "rəssamlıq qeyri-adi fantaziya-qışmanın da olsa dahilik nişanıdır".

1968-ci ildə Azərbaycan rəngkarlığı tarixində ilk hadisə olmuşdur ki, 15 yaşlı rəssamın Bakı şəhərində böyük sərgisi açılmışdır. Sərgi həmin dövrən rəssamlıqda ictimaiyyətinin diqqətini cəlb etmiş, ciddi səhətələrə səbəb olmuşdur.

Azərbaycanın xalq şairi Fikrət Qoca "Azərbaycan gəncləri" qəzetində (13. 08. 1968) onu bəslətərək edirdi: "Qəribə uşaqdır. Ən çox sevdiyi də kitabdır. Həmisi oxuyur. Cörək yeyəndə də, səhəbat edəndə də, nə isə düşünür, axtarır".

Səhhətin sərgidə qarşiyura, akvarelə işlənmiş əsərləri də qoyulmuşdu. Qarşiyurulardan on çox heynar edən müsiqi haqqında işi idi. Burada ağac müsiqinin burulğanına düşməndür. Tabloya baxanda tamaşaçı da bu burulğana düşür. O, müsicini dinləyir və onun məhabətli azabını bənzəyan sırın işgəncələrini dədir.

"Troyanın məhv" əsərində axeylərin artıq şəhərdə olduğunu təsvir olunmuşdur. Bir tərəfdən məşhur taxta at, məbədin sütnuları altında sinalarındakı oxları çıxarımaq cahd edən Troya həpliləri, bir tərəfdən isə ilan saçı Meduza-Qorqona təsvir edilmişdir. Qədim Troya mədəniyyətinin vəhşicəsinə məhv edən axeylərə, bir baxışı ilə insanları daşa döndərən Məduza hamilik edir.

Homer axeylərə iləhə Afinanın hamilik etdiyini xəbər verir. Səhhət görə isə, özü ilə yanğınlar, vəhşiliklər, mədəniyyətlərin süqtunu gətirən qüvvələr Afini kimi pak və ülvi iləhə yox, ancaq Meduza-Qorqonu kimisi hamilik edə bilər.

Namaz üstündə əllərinin gəyə qaldırılmış müsləmən əsgərinin başına od saçılb. Yəqin ki, onu ibadət zamanı vurublar. Tam daxili sakitlik ifadə edən oturusa, göyələr qaldırılmış silərdən nə qədər dorin bir məna vardır! Ölümqəbağı onu nə atrafdakilar, nə də ki, qarşışlanmaz sel kimi gölən solibçılər maraqlandırır. Bu, onun son namazı, son duasıdır. Tərənpənək olmaz!

Hörümçəyə oxşar qara yaşı zirehələr içərisində yerə sarılmış Avropa cəngavərləri. İşgalçılıq heç bir zireh xilas edə bilməyib və edə bilməz. Burada rənglər sənki tüwyən edir. Avropa tarixində ən qara səhifə olan solib yürüşüne həst edilmiş bi əsər "Suriyalıların solibçılər üzərində qələbəsi" adlanır.

"Mahabharata", "Min bir gecə" nağıllarına çəkilmiş şəkillər sənki qiyməti rəngli daşlar yağışdır. Çalarlış, riyəs, pək bakır rənglər sənki qüdrətli bir diriçiçəkənən əmri ilə əzəmətli akkord kimi səslenir. Səhhət Veyisovun Bakıdakı sərgisində qoyulmuş

və onun evindən gəz bəbəyi kimi qoruyub saxladığı kitabıdə məşhur incəsanat xadimləri öz qiyməti sözlarını yazılmışdır. Görkəmlə yazılı Comil Əlibayov yazırı: "Gənc rəssam, nadir istedadlı Səhhətin əsərləri məni heyrən etdi. Onun fantaziyası bir dünyadır. Səhhət Şərq tarixini, incəsanatı heç də gözəl bilir və sevir. Əmənik ki, heç kəsin hələlik bütünlükələr gərbi bildirmədiyi mürəkkəb rəsm aləmində azanlara Səhhət axtarışı, Səhhət casarları bəldiqilər edəcəkdir".

Sair Xəlil Rza Fikirliyər belə bildirirdi: "Yaşa, gəne dahimiz! Fərxiyim! Qoy sonın parlaq istedadı, ildırım fırçan, böyük zəkan Azərbaycanı başarıyıytə yenidən tanıtın".

Sair Aslan Zeynalovun 14 yaşlı Səhhətə həsr etdiyi və "Azərbaycan" jurnalında (N3, 1969) dərc olunmuş "Rəssam və Məcnən" adlı cəsirdən rəssamın Leylinin portretini yaradıqdan sonra Məcnənla çox məraqlı məhliləsi təsvir olunmuşdur. Rəssam sonda üzünü ona tutaraq söyləyir:

- *Sən necə aşiqsanə
Öz məhəbbət Leylinə,
Mən də elə aşiqəm
Bax, bu sənət "Leyli" "ma!*

Rəssəm Rusif Əbiyevin fikrinə, "Səhhətin sonatda öz dili, öz sözü var. Mən isə on çox valeh edən akvarel işləridir. Mənə elə gəlir ki, Səhhət haqqında artıq yetişmiş rəssam kimi mülahizə yürütmək olar". Digər rəssəm Rasim Mustafayevin fikrinə, "Səhhət öz yaşına uyğun olmayan düşnəcə qabiliyətinə və dünyagörüşünə malikdir. Dolğun kompozisiyasi və rənglərin harmoniyaşdırıcı onur hər tablosunda özünü göstərir".

Bostəkar Xəyyam Mirzəzadə: "Fitr istedad və nəhəng fantaziya. 15 yaşlı Səhhət böyük rəssam olacaq. Bu, sözümüzdür". Jurnalist İsrail Mustafayev: "Biz həmimiz onuna fəx edirik. Düha adlandırırıq. Əlbətə, fikrimizdə haqlılıq. Belə istedadları ancaq əsərlər doğa bilər. Bizim nəsil bir də Səhhəti görə biləcəkmi? Güman ki, yox! Isə isə onun seviyə qoruyacaq. Nadir bir gül kimi, çiçək kimi becərək, bəhrəsini gorsk. Onun yaradıcılıq fiziki sağlamlığından çox asılıdır. Səhhət qayğı! Bir dəha qayğı!"

Vaqif Əlişanov isə "Ədəbiyyat və incəsanat" qəzetində (10.08.1968) yazırı: "Səhhət goləcəkədə ya Pikkasso, ya Sezann olacaq. Mən isə cavab verirəm ki, xeyr, siz səhəbat edirsiniz. O, nə Pikkasso olacaq, nə də Sezann. O, Səhhət olacaq. Səhhət Veyisov"!

Xalq şairi Rəsul Rza onun goləcəyinə inandığını bu notlarla ifadə etmişdi: "Bu sərgi irəliyə, yüksəlişə, istedadın yeni-yeni açılmasına aydın nümunədir. Səhhət, şübhəsiz, nadir istedadıddır. Mən onun goləcəyinə ümidi, iftixarla, inamlı baxıram. O, heç kəsi təkrar etmir. Gücü də bundadır".

Sankt Peterburqdan gələrək həmin sərgidə olmuş V.N. soyadlı bir şəxsin təssüratları qırurverici idi: "Bu yaxınlarda Fransada olmuşam. Parisin incəsanat muzeyini gəzmışam. Yüzlərlə rəssamlıq əsərlərinə baxmışam. Səhhətin əsərləri mənə Pikkasson xatırladır. Onun əsərlərinə baxarkən bu nəticəyə gəldim ki, Azərbaycan, doğrudan da, əlvən rənglər dünyasıdır".

Moskvadan gəlmis V. Kozlov adlı memarın ona yazdığı cavab da çox tutarlı və dolğundur: "Əziz Leningrədi yoldaş! Siz səhət edirsiniz. Səhhət na Pikkasso, nə də başqası olacaqdır. Onun öz yaradıcılıq manerası, öz dəst-xətt" var. O, bizim böyük sovet incəsanatının parlayan yeni ulduzu Səhhət Veyisovudur".

6 fevral 1969-cu ildə Moskva şəhərində Səhhət Veyisovun fərdi yaradıcılıq sərgisi açılmışdır. Incəsanat işçilərinin mərkəzi evi Moskvadan geri yerdəndir. Səhhətin tablorlarına qonaq otagini tərəf verilmişdir. Nümayiş mövzulara həsr etdiyi 40-adək tabloşu divardan işləşmişdi. Moskvada Səhhətin fərdi yaradıcılıq sərgisində nümayiş etdirilən "Xeyir və Şər", "Həyat və ölüm", "Mühərribə allahı", "Korrida", "Nineviyanın məhv", "Diləncin yuxusu" tabloruna və Dantenin "Cəhənəm" inə çəkdiyi illüstrasiyalarına baxıldıqdan sonra sonatınas A. Şedrina demişdir ki, sovet rəssamlığın güclü qollarından biri olan Azərbaycan rəssamlığının nadir istedad golmişdir.

Onun "Həyat və ölüm" adlı tablosunda bir tərəfdən ölüm, digər tərəfdə isə həyat rəsimi olan qüvvələr çəkilir. Həyat və ölüm arasında qızığın döyüş gedir. On planda skelet şəkilli ölüm emblemi arabasında da yanır. Qara və işqili rənglərin maraqlı təzadi baş verir. Ölüm-dırıq mührəzisi elə bil rənglərin də arasından gedib.

"Mühərribə allah" tablosu barədə demək lazımdır ki, qədim dövrlərdən etibarən rəssamlar mühərribə allahını, həmçinin yunan mifologiyasındaki Aresi döyüş məhəllələrdən ibarətdir. Həyət və ölüm arasında və dava palitardır təsvir etmişdir. Səhhət isə bunlardan forqlı olaraq mühərribə allahını başqa cür təsvir etmişdir. Burada mühərribə allahı ovçudan insanın gözlərini tutmuşdur ki, təzə çıxarılmış insan gözələrinə konkrət, derin monanı ifadə edir.

Azərbaycanın xalq rəssəmi Toğrul Nərimanbəyov Səhhətin yaradıcılıq hələ uşaq yaşlarından etibarən izləmiş və opun haqqında yüksək fikirlərini bildirmişdi. O, gopic rəssam haqqında yazırı: "Səhhətin dünəngörüşü çox təmiz və əlavidir".

Cox qırurverici fakt həm də ondan ibarətdir ki, Azərbaycan rəssamlarının istedadı, bacarığı və yaradıcılıq manerası məşhur sovet rəssamları tərəfindən dəfələrlə qeyd edilmiş və təqdir olunmuşdu.

"Müs" naşriyyatının rəssəmi İ. Çexovski bildiridi: "Mən öz fikrim ifadə etmək üçün sənət tapa bilmirəm. Bux, yuxudur, ya haqqıçı! Doğru deyirəm, inanı bilmirəm ki, bütün bunları 15 yaşlı uşaq çəkib".

Rəssam Yefimova heyranlığını gizlətmirdi: "Mənim an qoxuma galon əşər "Xaçpərvəstlərin Suriyadarmadağın edilməsi" dir. Buradakı dekorativliyə valeh oldum. Uzaqdan baxanda tablo bir ovuc daş-qasa bənzəyir. Heyrətəmiz seydir. Özü də Səhət bunu 9 yaşında çəkib. Gəl, indi məcüzəyə inanma, görüm, necə inanırmışın!"

Rəssam İ.Qubarevin fikirləri bizim üçün də məraqlıdır: "Bu, mənim həyatımda və bəlkə də Moskvadan inceşənət həyatında bir bayramdır. Səhətin tablorları adamı düşündür. Inceşənətin də əsas məqsədi budur."

Rəssam A.Starçevskinin tabirincə, "Pirosmanni usaqçısına düşüñən dahi idi, Səhət isə əksinə".

Tanımış osetin rəssamı Aboyev də öz təklifini verdi: "Bilmirəm, sizdə "İlahi komediya" ni ayrıca kitab şəhəndə çap ediblərmi? Sizin nəşriyyat işçilərinin yerdə olsayıdım, onun illüstrasiyalarını toraddırdı etmədən Səhətə təpsürardım".

Bu sərgidə iştirak edən Amerika jurnalistləri Səhətin tablorlarına heynərlərinin gizlətmirdilər. Onlar in təcəübünə həddi-hüdud yox idi.

Səhət həmin dövrə Şərqi mədəniyyətini çox yüksək qiymətləndirir, bu mədəniyyət haqqında ağızdılara su danışmaqdən doymurdur. Onun "Qobustan" jurnalındakı (№1, 1969) müsahibəsindən aşağıdakı fikirləri ni xatırlatmaq istiyram: "Şərqi mədəniyyətini sitayıf edirəm. Çünki bu, yer üzündə an qədim mədəniyyətdir.

Dünyanın, nəsri, rəssamlığı, həykəltərsişi Şərqi öyrənib. Qədim Misir mədəniyyəti, mənə qalşa ər məkmənni mədəniyyətdir. Etiraz edib deyirlər ki, niyə bəs vaxtilə bu qədər inkişaf etmiş qədim Misir mədəniyyəti az dahi yetişirib və ya heç yetişdirməyib? Başa düşmürələr ki, qədim Misirdə ayrı-ayrı adamlar deyil, bir neçə nəslin özü dahi idi. Belə ki, həmin əhədə ayrı-ayrı xəşxiyətlərin parlamasına heç bir lüzum və imkan qalmır.

Bu elə bir nəsil idi ki, dünyaya Raxoten və Nefertitini, Fiyum portretlərini baxış etdi. Kim deyir ki, Nefertitiniñ üzündə heç bir ifadə yoxdur. Əksinə, qədim Misir heykəlləri sıfırlarının ifadalarına görə şah əsər hesab olunmadır. Doğrudur, misirlişər qədim yunanlar kimi insan doğanın plastikasını verə bilməyiblər, lakin dediyim kimi, misirlişər üzün ifadəliliyinə görə, təkrarolunmaz sanətkardırlar".

XX əsrin 70-80-ci illərində Səhət tarixi mövzular üzündə işləyərək tarixi öyrənməyə başlamışdır. O, Şərqi və Qərb tarixi ilə dördən maraqlanaraq eramızdan avval XIII-XII əsrlərdə Kiçik Asiyada (indiki Türkiyə arazisində) mövcud olmuş Turan (Tur, Troya) mədəniyyətini tədqiq etməklə məşğul olmuşdur. 1986-ci ildə Bakı şəhərində keçirilmiş II respublika elmi konfransında Səhət "İtirilmiş səsin axarlarında və yaxud qədim Troyanın sırrı" adlı elmi

məqalo ilə çıxış etmişdir ki, bu da konfrans materiallarında dərc edilmişdir.

O, Kiçik Asiya orazisində türk və Hind-Avropa, həmçinin Qafqaz xalqları dillərinin meydana gəlməsi barədə alımlırin, xüsusdan də türk və gürcü alımlırin yazdıqlarına əsaslanaraq belə bir fikir irləi sürmüşdə ki, türkdilli tayfalar Kiçik Asiyadan Avropana ilə ilk dəfə eradan avval XIII-XII əsrlərdə köç etməyi başlamışlar.

Rəssam 1973-cü ildə "Bataqlıq", 1985-ci ildə "Uluduz şülbü, yaxud ildən ulduz mühəribəsi", 1986-ci ildə "İmpriyanın dağılması", 1987-ci ildə "Azərbaycanın intibahı" və 1989-ci ildə "İlan ilü" adlı möhtəşəm əsərləri ni yaratmışdır. Bu əsərlərdən o, SSRİ-nin parçalanmasından bəhs etmiş, hətta parçalanmanın illorını "Ana-vəton", "At ilü", "İlan ilü" və "İmpriyanın dağılması" adlı tablolarda qeyd etmişdir. Bundan başqa Səhət "Bayati-Sıraż", "Leonardo ilə gizli söhbət", "Leonardo yaxıtməq", "Veneranın doğulması", "Xosrov və Şirin", "Rəssamin aləmi", "Qaragılı", "Mən nöqtə, son dairə...", "İşiq" və digər möhtəşəm əsərləri yaratmışdır.

O, Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyyətinə həsr etdiyi tablorunda XX əsrin 80-ci illərinin sonu-90-ci illərinin avşallarında yaratmışdır. Bu əsərlərə "Azərbaycan idjindinin doğulması", "Topxana", "Ana-vəton", "Qarabağ yayağı" və digər əsərlərini misal çəkmək olar.

1991-ci il dekabr ayının 22-də Səhət Veyisovun Şamdan şəhərində "Əfsanə" adlı sərgisi açılmışdır. Sərgidəki əsərlər hərəsindən 15 əsər daxil olmaqla 2 silsilədən ibarət idi. "Məhəmməd peygamberin hayatı" mövzusundan çəkilmiş birinci silişləyə "Məhəmmədin məracı", "Məhəmmədin vəfatı", "Məhəmmədin malaklı görüşməsi", ikinci silişləyə isə "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanları mövzusundan çəkilmiş "Dədə Qorqud", "Bamis Beyrəyin hayatı" və digər əsərləri daxil edilmişdir. "Novruz" qəzetinin 11.03.1992-ci il tarixli 8-ci nömrəsindən mən Səhət Veyisovla apardığım müsahibəni dərc etdirmişdim.

Həmin müsahibədə Səhət bildirirdi ki, "bu əsərləri Şamaxının kəndində olarkən İsləmmiş. Bunlar şəhərdə işlədiyim əsərlərən fərqləri. Adam şəhərdə etirazların markəsində yaşayır və ister-istəməz bə ehtiraslar insanın daxili aləminə təsir edir. Kənddə isə adam töbütin mörkəzində ruhi sakitlik şəraitində olur, qəlbində nizam-intizam şahlıq edir".

Həmin müsahibədə Səhət söylədi ki, bir təşkilat nümayəndəsi məndən soruşdu: "Niyə siz sərginin adını "Əfsanə" qoymusunuz, axı, o qədər yaxşı adlar var ki?". Məsələn, "İştiglal", "Demokratiya", "Müstəqillik". Mən də fırıldanış istifadə edib caravab verirən ki, Azərbaycan xalqı özür boyu iki yoluñ arycində durmuşdur, biri Koroğlu və Leyli-Məcnun əfsanəsi, o biri isə "O olmasın, bu olsun", "Arşın mal alan" operettaları.

Yəni biri gülməli, digəri isə əfsanəvidir.

Məsələn, Şah İsmayı və Koroğlunun həyatı-tarix və əfsanə, siyaset və fantaziya o qədar qarışdır ki, tarixi əfsanədən ayırmak çətindir. Əfsanədən qacan mütləq komedyaya uğramalıdır. Mon də o nümayəndəyə belə cavab verdim: "Əgar siz şüərlərinən arşın məqsəsimizsa, man də Leyli-Məcnunu aşçıyam".

Son zamanlarda, qədər ümumdünya çərçivəsində belə bir fikir hökm sürdü ki, guya islam dini təsvirlərin, insan obrazlarının təsvir edilməsini qadağan edir və bu baxımdan çıxış edən sənətçilər, ədəbiyyatçılardır, tarixçilər qeyd edirdilər ki, belə bir mane Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafının qarşısını almışdır. Ancaq bu fikrə Səhətin cavabı farqli idi. O, bildirirdi ki, "heç bir qadağın yox idi. Bu qadağda XIX əsr Avropanın qütbü kimi qiymətləndirir".

Səhətin inceşənət sahəsində sevdiyi şəxsiyyətlər

məşhur Azərbaycan şairi Nizami Göncəvi və məşhur italyan rəssamı Leonardo da Vinçidir. O, Nizamini Şərqi-islam mədəniyyətinin qütbü, Leonardonu isə Avropanın qütbü kimi qiymətləndirir.

Səhətin o adamlara rəssam olmağı tövsiyə edir ki, on əvəl hamim adəmdə rəng hissəsi, duymu, əolsun, inkişafı isə fədailik hissəyi. Onun fikrincə, burlarsız uğur qazanmaq mümkün deyil. Cənubi sənətdə asan, yüngül yox yoldur.

Onun Dövlət Rəssəm Qalereyasının fondunda saxlanılan əsərləri müxtəlif sərgilərdə nümayiş etdirilsə də, uzun müddət fördi sərgisi təşkil edilməmişdir. Yalnız 20 iyun 2013-cü ildə Muzey Mərkəzinin sərgisi "Səhət Veyisovun anadan olmasına 60 illiy münasibəti" sərgisi açılmışdır. İyunun 25-də davam edən sərgidə rəssəmin yaradıcılığının 40 il yaxın dövrünü əhatə edən rəngkarlıq, qrafika və həykaltraşıq əsərləri nümayiş etdirilmişdir. Sərgidə olunmayış olunan 150 rəsm əsərinə baxmaqla rəssəmin zəngin fəlsəfi bilinçli əsaslanan sənət yolunun şahidi olmaq mümkündür.

Bir həqiqi demək istəyirəm ki, istedadlı rəssam Səhət Veyisovun dərin təxəyyüdü rənglər fırçasını, naxışlar örtümünü tənzimləyərək onların yeni ahəngini, həyrləti düzümnü yaratmış və Azərbaycan inceşənətində öz möhtəşəm möhürüన vurmusdur.

Doğrudan da, o, nə Picasso oldu, nə də ki, Sezann. O, yalnız Səhət Veyisov olaraq qəlbələrdə yaşamağı bacardı!

• **Əli CƏFƏROĞLU,**
*Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin üzvü,
bölgə müxbiri*

Ədəbiyyat

1. Veyisov Səhət. Kataloq. Bakı - 1989.
2. "Qobustan" jurnalı - 1969, №1.
3. "Molodost" jurnalı - 1988, №11-12.
4. "Azərbaycan" jurnalı - 1969, №3.
5. "Novruz" qəzeti - 11.03.1991.
6. "Azərbaycan gəncləri" qəzeti - 13.08.1968.
7. "Ədəbiyyat və inceşənət" qəzeti - 10.08.1968.
8. "Sovetskaya kultura" qəzeti - 22.02.1969.